

Increasing Capacity of the Trade Unions in the Czech Republic

Závěrečná konference projektu č. 2021/336362 (30. 4. 2024, Praha)

Možnosti kolektivního zastupování zájmů OSVČ

Renata Kyzlinková

Úvod

- **Diverzifikace forem zaměstnávání** změna charakteru práce osob samostatně výdělečně činných (OSVČ)

- **OSVČ – stále více heterogenní skupinou**

příčinou zejména technologické změny: přinášejí nové způsoby propojování nabídkové a poptávkové strany práce, nové způsoby řízení a kontroly vykonávané práce (autonomie), nové formy organizace práce a nové nastavení parametrů odměny za práci v rámci globální konkurence.

- **OSVČ** **skupina s různými zájmy.**
- Změny charakteru práce a smluvních vztahů u osob samostatně výdělečně činných bez zaměstnanců
- **Zvýšená potřeba ochrany** i mezi pracovníky, kteří řídí svoje podnikání sami? Potřeba kolektivní ochrany ?

Lze předpokládat, že pracovníci se zvýšeným rizikem prekarity mohou být „atraktivní“ cílovou skupinou pro kolektivní reprezentaci zájmů prostřednictvím odborových organizací

OSVČ bez zaměstnanců jako cílová populace: statistiky

- Absolutně byl počet OSVČ bez zaměstnanců, kteří mají podnikání jako hlavní výdělečnou činnost v posledním sledovaném roce 2023 nejvyšší za deset let a sice 713,45 tis. osob.
- OSVČ bez zaměstnanců tvoří v ČR přibližně 14 % pracovní síly
- V České republice se dlouhodobě podíl OSVČ bez zaměstnanců v pracující populaci drží **nad průměrem EU27**. V roce 2022 dosahoval průměrný podíl OSVČ bez zaměstnanců v pracující populaci EU27 cca 8 %.
- **POZOR!** Ve výběrových šetřeních jsou podnikatelé zpravidla spokojení. Podnikají dobrovolně, tedy ne z důvodu, že by neměli jinou možnost a rovněž v klasifikacích Eurostatu a nadace Eurofound **vykazují jeden z nejnižších podílů tzv. závislých OSVČ bez zaměstnanců**. Naše data navíc ukazují, že jsou v porovnání se zaměstnanci spokojenější obecně s prací, ale i finančním ohodnocením za odvedenou práci. Jen 4 % OSVČ uvažují o tom, že by se nechala zaměstnat.

Organizovanost osob samostatně výdělečně činných

- V současné době je odborová organizovanost OSVČ raritou. **Odborově se organizuje pouze 1,8 % OSVČ** (16 respondentů). Jedná se pravděpodobně u většiny o **normu vzešlou z rodinného prostředí, případně sociálního prostředí.**
- Prostřednictvím **profesních sdružení se organizuje přibližně 13 % OSVČ** bez zaměstnanců. Jedná se zejména o vysoko kvalifikované specialisty a technické a odborné pracovníky. Více než polovinu OSVČ v profesních organizacích tvoří **vysokoškoláci. Nadprůměrný je i podíl osob ve věku 50 a více let, kteří podnikají již více než 16 let.** Vyšší tendenci se organizovat mají ženy.

Důvody proč nejsou členy:

- 20 % v oboru taková profesní organizace není;
- 11 % je to příliš finančně náročné;
- 14 % nenabízí služby, které bych využil/a;
- 45 % nemá zájem se organizovat;
- 10 % je přesvědčeno o škodlivosti takových organizací.

Postoje OSVČ vůči odborovým organizacím

Rozložení postojů OSVČ vůči odborům vykazuje polarizovanou pravidelnost.

7 % OSVČ vnímá odbory jako nezbytné pro ochranu pracovních zájmů. Více než třetina OSVČ uznává potřebnost odborů, zatímco další třetina se domnívá, že jsou pro ochranu pracovních zájmů zbytečné. Negativní postoj zaujímá o celých 17 p.b. více OSVČ než zaměstnanců.

	Zaměstnanci (v %)	OSVČ (v %)
Odbory jsou pro ochranu zájmů pracovníků nezbytné	19,9	7,4
Odbory jsou pro ochranu zájmů pracovníků potřebné, ale jde to také bez nich	40,0	35,4
Odbory jsou pro ochranu zájmů pracovníků zbytečné	13,8	30,2
Odbory zájmům pracovníků spíše škodí, jde to lépe bez nich	3,3	6,6
Nevím	23,0	20,4
Celkem	100,0	100,0

Ochota se organizovat v odborech

Na přímou otázku, zda by někdy v budoucnu chtěli vstoupit do odborů odpovědělo 2,8 % OSVČ, že ano a 14 %, že neví. Naprostá většina OSVČ tedy o vstupu do odborů neuvažuje. Záměr organizovat se v odborech narušuje i skutečnost, že celé dvě třetiny OSVČ do momentu vyplňování dotazníků nevěděly, že mají možnost se odborově organizovat.

	Pozitivní odp. (v %)		Pozitivní odp. (v %)
Právní pomoc v případě vymáhání nezaplacené práce	58	Zajištění a financování aktivit spojených s rozšiřováním a udržováním dovedností	43
Pomoc s úhradou povinných odvodů (soc.-zdrav.) v případě nouze	51	Aktivní role odborové organizace při zprostředkovávání kontaktů na trhu práce nabídka/poptávka služeb.	43
Nabídka speciálního pojištění (slev na pojištění) při ztrátě, poškození nástrojů, pojištění odpovědnosti za škodu	48	Poradenství v oblasti sociálního zabezpečení v neaktivních fázích života (rodičovská dovolená, důchod atd.)	40
Sociální výpomoc, například formou půjčky, příspěvku v době absence zakázek či nemoci.	45	Obecně podpora podnikání na trhu (politické lobby)	38
Právní pomoc v případě ne (dodržování) BOZP	45	Právní poradenství v mimo pracovních záležitostech.	38
Pomoc s vyjednáváním odpovídající mzdy za odvedenou práci	44	Pomoc s přístupem k hypotékám/úvěrům (finanční poradenství)	33

Reakce na konkrétní nabídku služeb

- Pokud sebezaměstnaným předložíme konkrétní nabídku služeb a benefitů, pak je jich většina ochotná o vstupu do odborů uvažovat. Mezi OSVČ existuje určité „tvrdé jádro“ těch, kteří se nenechají zlákat na žádnou z nabízených služeb: přibližně jedna pětina OSVČ bez zaměstnanců.

Jedná se zejména o vysokoškoláky, specialisty a technické odborné pracovníky. Dále se jedná o starší podnikatele či podnikatelky ve věku nad 50 let.

- Naopak velký potenciál lze předpokládat přibližně u 42 % OSVČ, kteří na více než polovinu nabízených variant služeb odpověděly, že by kvůli nim uvažovaly o vstupu do odborů. Tyto respondenty najdeme relativně častěji **mezi muži a ve středním věku 30–49 let**. Míra pracovní autonomie, případně pravo-levá politická orientace nemají na ochotu vstoupit do odborů za účelem konkrétně nabízených služeb vliv.

Děkuji za pozornost

renata.kyzlinkova@rilsa.cz

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Research Institute for Labour and Social Affairs
Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7
E: rilsa@rilsa.cz, T: +420 211 152 711
www.rilsa.cz